

Metale i zegary

Współczesne zamkowe kolekcje: brązów, cyny, sreber i zegarów w różnym stopniu bazują na dziełach i kompletach sporządzonych na zamówienie króla Stanisława Augusta. Jego gustowi zawdzięczamy pojawienie się w wystroju i wyposażeniu Zamku najwyższej klasy obiektów w miejsce wycofanych z użycia sprzętów będących prywatną własnością władców z dynastii saskiej. Zasoby te, uzupełniane w okresie Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego, zostały przewiezione do Rosji w 1915 r. i powróciły na mocy decyzji traktatu ryskiego w 1922 r. Tragiczne losy Zamku w okresie II wojny światowej sprawiły, że kolekcje – w większej części ocalone przez pracowników Muzeum Narodowego w Warszawie w 1939 i 1940 r. – zostały w 1944 r. rozproszone i rozkradzione, a stan zachowania poszczególnych części historycznej spuścizny jest bardzo różny.

112

23

113

114

metale i zegary

Stosunkowo najwięcej oryginalnych obiektów zachowało się w kolekcji brązów, którą uświetniają stanisławowskie komplety aplik i kandelabarów autorstwa paryskich mistrzów: Philippe'a Caffieriego, Claude'a Galile'a (prezentowane na powrót w Apartamencie Wielkim i Apartamencie Królewskim, dla których powstały) czy też zachowane pary żardinier Pierre'a-Philippe'a Thomire'a, a także braci Łopieńskich, odrestaurowane i uzupełnione podczas odbudowy Zamku Królewskiego. Zbiór został wzbogacony zakupionym w 1980 r. kompletem saskich aplik z postaciami Pana i Najady, obecnie znajdujący się w Sali Koncertowej.

Przedmioty z mosiądzu (poza okuciami), a także cyny z dawnych zasobów przetrwały w mniejszej liczbie. Obecna kolekcja opiera się na darach i zakupach, a także na depozytach, wśród których wyróżnić trzeba ten złożony przez Fundację Teresy Sahakian, w tym dzbany i konwie z XVII i XVIII w. Cennym darem była kolekcja moździerzy z XVII–XIX w. przekazana przez Krzysztofa i Elizabeth Ann Górskich.

Szczególną kolekcją tworzoną od podstaw jest zbiór sreber pozyskiwanych w drodze zakupów własnych i przekazów, a także dzięki depozytom, w tym

104

115

Fundacji Teresy Sahakian i Fundacji Zbiorów im. Ciechanowieckich. Składają się na nią wybitne obiekty z czasów rozkwitu tej sztuki w Rzeczypospolitej Obojga Narodów – od pucharów i kufli powstałych w Gdańsku i Królewcu, przez polskie i europejskie wyroby z okresu zaborów, po srebra użytkowe zamówione przez władze II RP. Ciągłe powiększany jest zbiór historycznej biżuterii.

Jako zróżnicowaną ocenić trzeba kolekcję zegarów. Symboliczne dla jej losów są ocalałe fragmenty zegara z Wieży Zygmuntowskiej, zegara rotacyjnego z Sali Tronowej i monumentalnego zegara z rzeźbą Chronosa w Sali Rycerskiej, którego mechanizm – dzieło warszawskiego mistrza Franciszka Gugenmusa – niestety nie przetrwał. Zachowane zegary, w tym złożone zamkowe kartele i kompozycje figuralne nabyte dla Zamku Królewskiego w czasach Królestwa Polskiego, a także zegary podłogowe i kominkowe – spektakularne dary m.in. Tadeusza Wierzejskiego i Andrzeja S. Ciechanowieckiego – znalazły trwale miejsce we wnętrzach. Tworzona od podstaw bogata kolekcja zegarów kaflowych ziem Rzeczypospolitej, zasiloną depozytami, wymaga obecnie już tylko kilku uzupełnień.

105

Militaria

W 2020 r. w Zamku Królewskim w Warszawie otworzono stałą ekspozycję militariów. Od późnego średniowiecza poprzez wiek XVI, XVII i XVIII Zamek jako siedziba książąt mazowieckich, a potem królów polskich był wyposażony w broń białą, palną i uzbrojenie ochronne. Jak każda twierdza przygotowywał się na odparcie przeciwnika. Do tego celu służyła prosta broń zwykłych żołnierzy, ale przydatne było również bardziej zbytkowne uzbrojenie dworzan, królewskich oficerów, a także władców. Zamkowa kolekcja militariów składa się z dwóch spójnych historycznie zbiorów.

militaria

Pierwszy z nich obejmuje uzbrojenie epoki nowożytnej, w której wojska polskie święciły największe triumfy i znajduje się w głównej bryle Zamku. Drugi zbiór militariów poświęcony epoce napoleońskiej można podziwiać w pałacu Pod Blachą.

W kolekcji związanej z epoką nowożytną znajdują się egzemplarze broni białej, palnej i uzbrojenia ochronnego z XVII i XVIII stulecia. Wśród nich należy wyróżnić miecz ceremonialny króla Stanisława Augusta używany przez monarchę w trakcie uroczystości koronacyjnych w 1764 r. Wyjątkowy obiekt to rapier typu *pappenheimer* z motywem ukoronowanego orła związany z dworem Zygmunta III lub Władysława IV. Unikatowa jest również para pistoletów, która opuściła Królewską Manufakturę Broni Palnej w Kozienicach w 1788 r. To jedyne egzemplarze pistoletów kozienickich na świecie i jedne z pierwszych egzemplarzy polskiej broni regulaminowej. Zamek posiada też uzbrojenie husarskie i innych formacji z XVII w.

Zbiór poświęcony epoce napoleońskiej również prezentuje się wspaniale. Mamy broń, którą posługiwali się francuscy żołnierze, a także uzbrojenie polskich jednostek w służbie Napoleona. Obok szabel z okresu rewolucji francuskiej, dyrektoriatu, konsulatu i pierwszego cesarstwa w pałacu Pod Blachą znajdują się cenne egzemplarze broni palnej krótkiej i długiej, a także lance ułańskie, elementy umundurowania i wyposażenia żołnierskiego.

119

120